

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis Universa, Complectens Omnia Morum Præcepta, Et Principia Decisionis Omnium Conscientiæ Casuum, Suis Quæque Momentis Stabilita

Ad usum Parochorum, & Confessariorum

Continens Tractatus De Virtutibus Moralibus, De Justitia Et Jure Et De
Contractibus

Antoine, Paul-Gabriel

Ingolstadii, MDCCXXXIII.

VD18 90392159

Cap. V. De Emptione & Venditione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40993

gotium alterius diligenter administrare tanquam suum; & refarcire damna absenti illata ex eius culpa lata; imò levi, saltem si alius diligentior negotium illud suscepturus esset. *Instit. de oblig. & l. 20. Cod. de negot. gest.* quia is, qui alterius negotium suscipit, diligentiam suam, ac industriam promittere censetur, quam proinde saltem ordinariam adhibere tenetur. Absens verò tenetur ei impensas, & damna ex negotii administratione secuta compensare, & operæ mercedem congruentem solvere: & si recuset, datur actio contra eum, *l. 2 ff. de negot. gest.* idque etiamsi negotium malè succedat, modò negotii gestor prudentiam, & diligentiam debitam adhibuerit: nam cum res ipsa, & bonum commune postulet, ut res, & negotia absentium administrantur; æquum est impensas ea de causa factas, operas, & damna secuta compensari ei, qui talia negotia gessit. Hic autem rationem expensi & recepti reddere debet, *Instit. de obligat.*

CAPUT V.

De Emptione, & Venditione.

Q. I. Quid est Emptio, & Venditio?

Resp. Q Emptio est pactio pretii dandi pro merce. Venditio est pactio mercis dandæ pro pretio. Unde realiter utraque non est nisi unus

contractus mutuus, qui absque traditione rei aut pretii perficitur solo consensu partium exterius significato, quo se mutuò obligant, venditor quidem ad mercem tradendam, emptor verò ad pretium solvendum, l. 1. ff. de contrab. empt. & Instit. l. 3. tit. 24. Tamen sine traditione non habet ultimum suum complementum, nec transfertur dominium. At non idè licet uni contrahentium altero invito ante traditionem à conventionem discedere l. 3. Cod. de rescind. vendit. nam pacta obligant in conscientia.

An autem cum arrha datur, liceat resilire cum sola illius jactura?

Respondet De Lugo hoc pendere ex consuetudine, quæ intentionem contrahentium optimè declarat. Quare si usus est, ut cum sola jactura arrhæ impunè recedant, ea solum videtur intentio. Alioqui censetur data arrha ad securitatem obligationis contractæ etiam ex parte dantis, qui eam implere debeat.

Utriusque contractûs justitia in æquali valore mercis, & pretii consistit. Merx est res quævis pretio temporali æstimabilis, & parabilis. Pretium verò est pecunia, quæ inventa est, ut sit mensura, & pretium omnium, quæ in contractus humanos venire solent: nam ante usum pecuniæ erat solum permutatio, quæ est pactio mercis pro merce, vel etiam

nunc

nunc pecuniæ pro pecunia præfenti. Requiritur autem ut pretium sit definitum, l. 35. ff. *de contrab. empt.*

Not. Cum res venditur, censetur cum ea vendi id omne, - quod est pars illius, vel cum ea connexum, & ejus accessorium, nisi expressè excepiatur. Sic fundo empto censentur arbores in eo confixæ, & fructus pendentes vendi; nam fructus rei cohærentes censentur pars illius, l. 44. ff. *de rei vindict.* Secus de fructibus avulsis.

Q. 2. *Quodnam est pretium justum rerum venalium?*

Resp. Justum pretium est illud, quod æquat valorem rei venalis. Duplex est, scilicet legitimum, & vulgare, quod etiam naturale dicitur. Pretium legitimum est illud, quod lege Principis, vel Magistratûs decreto constitutum est. Vulgare est, quod communi hominum æstimatione constituitur, spectatis mercium copia, vel penuria, venditorum impensis, labore, periculis, modo vendendi, emptorum multitudine, vel paucitate, &c. seclusis fraudibus, ac monopolis injustis, juxta, l. *pretia*. ff. *ad legem falcid.* *Pretia rerum non ex affectu, nec utilitate singulorum, sed communiter funguntur.* hoc est, definiuntur.

Hinc pretium justum, & injustum potest esse diversum in diversis locis, & temporibus

pro varia in iis rerum æstimatione. Pretium legitimum consistit in indivisibili, ita ut non liceat venditori illud augere, nec emptori minuere; nisi venditor sponte velit minus exigere: quia publica potestas, pro vi, quam habet obligandi suos subditos in ordine ad bonum commune, restringit pretium ad aliquid determinatum, ideóque indivisibile. Vulgare verò habet quamdam latitudinem, intra quam licet pluris, vel minoris, vendere, aut emere. Ratio est, quia legitimum constituitur ab uno, vel à pluribus in idem consentientibus: vulgare autem pendet à multis non idem omnino judicantibus. Quòd enim quidam æstimant novem, hoc alii decem, alii vero undecim æstimant. Quare ex communi, triplex est vulgare pretium, nempe infimum, medium seu mediocre, & summum seu rigorosum. Sic juxta communem si pretium medium sit viginti, infimum erit novemdecim circiter, summum viginti-unum. Item si medium sit centum, infimum erit nonaginta quinque summum verò centum quinque, aut circiter. Et ita cum proportione de aliis secundum æstimationem prudentem. Sic tamen ut latitudo sit major, si res sit pretiosior, & minor, si res sit minùs pretiosa, ut patet in exemplis allatis, in quorum primo latitudo est trium aureorum, in secundo decem. Imò ipsum medium suam habet latitudinem, similiter infimum, & summum.

Sed

Sed quid si res quedam neque lege, neque ex communi estimatione hominum pretia habeant, cuiusmodi sunt gemmae exquisitae, aves rare, tabellae, statuae antiquae, flores, artefacta quaedam rara, & similia, quae non sunt necessaria?

Resp. Res illae non possunt vendi pro arbitrio vendentis, sed debent secundum estimationem peritorum. Ita *Cajetan. Navar. Rebellus, Lessius, Salas, De Lugo, & alii.* quia iustum earum pretium sumendum est, non ex beneplacito Domini, sed ex iudicio prudenti, spectatis novitate, antiquitate, raritate, utilitate, & aliis circumstantiis ad valorem rei facientibus. Nam non ideo res tanti valet, quia venditori placet tanti vendere, sed quia intelligentium iudicio tanti aestimatur. Et nemo prudenter potest iudicare rem tanti valere, quanti potest vendi: pretium autem iustum debet esse prudenter aestimatum. Nec refert, quod nulla vis, aut necessitas inferatur emptori, alioqui possent usurae retineri, quando mutuum petitur ad usus non necessarios, ut ludum, &c.

Q. 3. An licet vendere ultra iustum pretium, saltem extraneo, vel emere infra?

Resp. Neg. Ita nunc omnes Theologi. Constat i. ex cap. 1. de empt. 2. Quia in omni contractu aequalitas iustitiae jure naturali ser-

vari debet erga omnes: at non servatur iustitiae aequalitas inter rem, & pretium, si res pluri vendatur, vel minoris ematur, quam valeat. *Emptio & venditio videtur esse introducta pro communi utilitate utriusque. . . quod autem pro communi utilitate inductum est, non debet esse magis in gravamen unius, quam alterius, & ideo debet secundum aequalitatem rei inter eos contractus institui. . . & ideo carius vendere, vel vilius emere rem, quam valeat, est secundum se injustum, & illicitum.* ait S. Thom. 2. 2. q. 77. a. 1.

Quare venditor tenetur in conscientia excessum pretii restituere, & emptor supplere pretium justum: nam illud, quod excedit, vel deficit, non censetur liberaliter, ac gratis, & absolute donatum; sed pretium datur solum tanquam debitum, ac justum pretium meritis, merx vero tanquam aliquid aequivalens, ac debitum pretio oblato. Quamvis in foro externo non detur actio, nisi cum est injustitia, seu laesio ultra medietatem iusti pretii, ad vitandam multitudinem litium, quae passim emergerent, si ex quavis inaequalitate daretur actio.

Cum autem in pretio vulgari detur aliqua amplitudo, licet vendere pretio summo, & emere infimo, nam utrumque justum est. Non licet tamen ei, qui aliquid pretio infimo vendidit, pretium occulta mercis imminutione reducere ad medium, vel summum: nam ageret contra conventionem, & contra jus
alterius

alterius ex ea acquisitum, sicque teneretur ad restitucionem. Venditio enim est perfecta consensu ementis, & vendentis, etiam antequam tradatur merx.

Obj. L. 16. ff. de Minor. Dicitur in pretio emptionis, & venditionis naturaliter licere contractentibus se circumvenire.

Resp. Id intelligendum est intra latitudinem vulgaris, ac justipretii: vel solum significatur in foro externo non dari actionem, nec poenam pro latione infra dimidium. Alioqui lex ista injusta, ac nulla esset, & repugnaret isti legi divinæ naturali. i. ad Theff. 4. *Nequis supergrediatur, neque circumveniat in negotio fratrem suum, quoniam vindex est Dominus de his omnibus.*

Not. Est injustitia, quoties, dato justo pretio, additur emptori, vel venditori onus aliquod pretio aestimabile, quod non compensatur. Nam tunc est inæqualitas, nam emptor ultra pretium justum, vel venditor ultra rem venditam compellitur ad aliquid pretio aestimabile pro quo nihil rependitur. De Lugo.

Q. 4. An qui fraude, vel mendacio induxit alium ad emendum majore pretio, quam alias emisset, quamvis non excedente summum, peccat, & tenetur ad restitutionem?

Resp. Aff. Quia emptori est illius damni, vel

li 4

lucris

justi-
oluris
aleat.
a pro
in pro
et esse
Ideo
ntra-
vilus
stum,

a ex-
plere
t, vel
, &
dum
reis,
ac
ex
lira,
l vi-
tium
etur

qua
, &
est.
imo
tio-
nam
jus
rius

lucris cessantis causa per injuriam: nam quisque habet jus, ut fraude, vel mendacio, vel non inducatur ad aliquod damnum patendum, vel lucrum amittendum.

Q. 5. An sunt aliqua causa, ob quas liceat res pluris vendere, vel minoris emere, quam alioqui valeant?

Resp. I. Etsi nunquam liceat rem pluris vendere, vel minoris emere, quam hinc & nunc valeat, omnibus consideratis, cum alias non servaretur æqualitas justitiæ inter mercem, & pretium; sunt tamen variæ causæ pluris vendendi, vel minoris emendi rem, quam alioqui valeat pretio vulgari, eo quod ob illas pluris, vel minoris æstimetur, & valeat, quam si abessent.

Resp. II. Ex communi, causæ pluris vendendi hæc sunt. I. Lucrum cessans, vel damnum emergens, deductis deducendis: ut si merces, quas in aliud tempus servare decreveras, quo plus probabiliter valiturae sunt, vendas in gratiam alterius, ex cap. ult. *de usur.* aut si vendas merces, quas cogèris postea carius emere: nam præter pretium rei currens exigi potest compensatio jacturæ lucris sperati, & damni, quæ ex alienatione rei sequuntur, ut dixi de mutuo, venditor enim non tenetur ex justitia cum suo damno vendere. Sed tunc cum venduntur merces anticipata pretii majoris taxatione

tionem deduci debent impensæ, quas venditor factururus erat ad servandas merces usque ad statutum tempus, & computari æstimatio diminutionis, deteriorationis, & periculi harum mercium in id tempus servandarum. Alioquin non servaretur æqualitas, & venditor exigeret ultra suam indemnitatem, ideoque plusquam sibi deberetur. Exigeret enim totum lucrum cessans, non compensando damnum, ac periculum quod subiret, merces suas servando, & quo immunis est eas vendendo. Item vendenti ante tempus quo statuerat vendere, licet convenire cum emptore, ut solvatur pretium sive majus, sive minus, quod res valebit eo tempore, quo venditor decreverat vendere, sed deductis paulò ante dictis.

2. Causa est affectus rationabilis domini erga rem, quæ venditur in gratiam alterius, ut quia est antiqua, quia à principe, vel a majoribus accepta, &c. Atque etiam oblectatio: nam molestia subeunda ex carentia rei specialiter amata, & privatio oblectationis in gratiam alterius sunt pretio æstimabiles, tanquam incommoditas quædam, perinde, ac privatio utilitatis. Sed illud pretium debet esse moderatum iudicio prudentum: affectus enim immoderatus intra terminos rationis, & moderationis reduci debet, nec pretio enormi reddi.

Not. Cùm ob prædictas causas plus exigatur, emptor de hoc monendus est; alioquin ei

li 5 fieret

fieret injuria. Nam ipso ignorante ideoque non consentiente acciperetur pretii excessus pro aliquo merci extrinseco, cum tamen ipse solum consentiret in pretium mercis secundum se spectata; & fortè rem non emeret, sed aliunde sibi provideret, si sciret pretium propositum esse majus, quam res secundum se valeat: deinde deciperetur circa valorem rei absolutum, & alios postea decipere posset.

3. Est copia emptorum, vel pecuniarum, & penuria mercium; ut sit, v. g. in adventu subito principis, exercitûs, &c. Id enim plaris aestimatur, quod à pluribus quæritur, quodque difficilius, vel minore copia invenitur.

4. Pericula, impensæ, labores in rebus istis conquirendis, conservandis, &c. communiter occurrentia: nam hæc sunt pretio aestimabilia: nisi tamen merces illæ jam suum habeant pretium, quo passim vendantur. Nam tunc in pretio aestimando jam habita est ratio laborum, & impensarum, quæ communiter fieri solent. Dico *communiter*, nam si quis plures impensas fecerit, & plus laboris, vel periculi, aut damni subierit, quàm alii communiter, non potest idè pretium augere, sicut non tenetur minuere, si ordinarias impensas non fecerit: quia infortunium, vel difficultas, sicut felicitas, vel industria unius venditoris non mutat communem aestimationem, quæ sumitur à communiter accidentibus: res quippe tanti valet, quanti aestimatur communiter, non
quan-

quanti per infortunium, vel imprudentiam aliquibus constat.

5. Modus vendendi, ut cum res venditur in parva quantitate, & minutatim: tunc enim propter labores, impensas, operas, & curas, quæ ad id exiguntur, potest pluri vendi, quam si venderetur simul in magna quantitate.

Resp. III. Ex communi, sunt quoque variæ causæ ob quas licet minoris rei emere, quam alias valeret.

1. Si res emptori parum sit utilis, nec eam emat nisi in gratiam venditoris. Res enim vilescit tum ex eo, quod emptores non inveniuntur, tum ex eo, quod res ementi parum sit utilis. Item si res ultrò offerantur, & emptores quarantur, aut rogentur, juxta illud effatum, *merces ultroneæ vilescunt*: quia hoc indicat paucitatem emptorum; nisi tamen aliud charitas exigat: neque enim licet vilius emere res pauperum, quas ipsi necessitate compulsi venales proponunt, eo solo prætextu, quod offeruntur venales. Imò ob necessitatem præcisè, qua proximus rem suam vendere cogitur, pretium imminuere injustum est, perinde ac illud augere ob necessitatem, vel utilitatem emptoris: quia sicut emptoris necessitas non auget valorem rei, sic venditoris necessitas eundem absque alio titulo non minuit.

2. Ob emptorum paucitatem, quia id minoris aestimatur, quod minus quaritur.

3. Ob

3. Ob mercium copiam supervenientem. Tunc enim vulgare pretium minuitur, quia minoris id aestimatur, cujus major est copia.

4. Cum merces in magna quantitate simul emuntur, tunc minoris emi possunt, quam si minutatim, & per partes emerentur: quia hoc vendendi modo mercator liberatur multis curis ac impensis, & operis, quas circa illas subiisset, & fit expeditior ad novas merces comparandas: quod magis ipsi quaestuosum est, quam si eas pretio ordinario sensim vendidisset.

5. Cum venduntur auctione publica, seu sub hasta; tunc possunt minoris emi, & interdum pluris vendi, quam ferat pretium mercatorum. Quia ibi res fortuito, ac incerto pretio subjiciuntur: ita ut seclusa vi, fraude & subornatione possint justè minoris emi ob licitantium paucitatem, ac frigus, & pluris vendi ob offerentium multitudinem, ac fervorem. Quare juxta multos justum illius fori pretium est illud, quod absque vi, fraude, & subornatione offertur, & acceptatur ab intelligentibus, ut passim fert eruditorum, ac piorum sensus, & usus, in quem publica potestas tacitè consentire videtur.

Dixi, *absque fraude*, &c. nam si per fraudem vel subornationem extrahatur res extra pretium mercatorum, tunc erit injustitia & obligatio restituendi: ut si venditor inducat fictum licitatore, ut augeat pretium; vel si
emtor

emptor impediatur alios, ne pretium liberè au-
geant, vel per vim aut fraudem avertat alios
ab emendo. Nam quisque jus habet ne frau-
de, aut vi impediatur ejus commodum.

*Q. 6. An licet pluris vendere rem, eo quòd sit
emptori valde grata, vel utilis, aut neces-
saria?*

Resp. Neg. Est communis. Quia hæc utilitas,
affectio, necessitas non est aliquid vendentis;
sed est ex conditione ementis: at injustum
est vendere rem carius propter aliquid, quod
suum non est S. Thom. 2. 2. q. 77. a. 1. Hinc
injustè mihi carius vendis domum tuam meæ
contiguam, quia mihi perutilis est.

*Q. 7. An privatim sciens pretium mercis brevi
auctum, vel imminutum iri, potest justè eam
pretio corrente vendere, vel emere,
non monito altero contra-
hente?*

Resp. Aff. Modò absit fraus omnis. Ita S.
Thom. q. 77. a. 3. ad 4. & alii communiter.
Quia pretium currens, sive sit lege, sive com-
muni æstimatione constitutum, est justum, &
nondum immutatum; nam scientia privata
vendentis, vel ementis non mutat decretum
Magistratûs, nec communem æstimationem,
unde petitur justum rei cujusque pretium.
Sic

Sic Joseph. Gen. 41. sciens privatim fore magnam frumenti caritatem, frumentum Ægypti pretio currente emit, quod postea carius vendidit; eadem autem est in eo casu, quantum ad justitiam, venditoris, ac emptoris conditio. Idem dicitur de pecunia, cujus valor præsens justus est, donec per edictum principis mutetur. Sed observa 1. Potest interdum in hoc peccari contra charitatem, ut si pauperi magnam copiam rerum brevi minuendarum vendas. Ita *Rebellus, Reginal. & alii*: Quia charitas vetat, ne proximum in gravem necessitatem conjicias, ut lucreris; sicut jubet ei subvenire etiam cum aliqua bonorum tuorum jactura. Quare si peccas contra charitatem non subveniendo proximo in gravi necessitate constituto, cum potes sine tuo gravi incommodo, à fortiori peccabis, si eum in talem necessitatem conjicias, ut lucreris.

2. Effet contra justitiam vendere pretio currente res, quarum pretium minuendum est ob ipsius rei vitium: nam eo ipso res illa jam censetur esse tunc vitiosa, ac proinde jam tunc minus valet. Ita communiter. Hinc qui occultè scit suum debitorem non esse solvendo, non potest hoc debitum pretio ordinario vendere: quia hoc debitum jam vitiosum est in se, cum debiti seu obligationis valor multum pendeat à solutionis certitudine. Ita *Lessius*.

3. Si interrogatus, an pretium minuendum sit, neges, & idè alter inducatur ad emendum

dum, *ex communi*, peccas contra Justitiam, & teneris restituere: quia mendacio, ideoque viâ injustâ inducis proximum ad contrahendum cum suo damno; & injustum est proximi bonum fraudè, mendacio, vel dolo impedire, aut minuere.

4. Magistratus peccant contra Justitiam, & tenentur ad restitutionem, si prætia rerum mutant ob privatam suam utilitatem; vel si edicti justî promulgationem differant eo solum fine, ut prius merces vendant, aut emant, vel pecunias distrahant; aut si alicui Legem brevi promulgandam significant, quâ notitiâ ille utatur cum aliorum detrimento. *Ita Rebellus, De Lugo, & alii multi.* Quia ex suo officio tenentur impedire damna aliorum, & curare ne ex suis Decretis damnum aliquibus præ aliis eveniat. Enimverò eorum officium in communem utilitatem institutum est: ergo non possunt eo uti in damnum aliquorum, ob utilitatem propriam, vel privatam alterius.

Q. 8. *An excusatur vendens ultra pretium justum, eo quòd emptor tale pretium offerat?*

Resp. Neg. Est communis. Quia emptor non vult liberaliter donare excessum pretii justî, sed emere, & solvere duntaxat justum pretium. Unde excessum non offert, nisi ex errore tollente voluntarium, vel ex necessitate, aut affectu erga rem illam; quæ non augent pretium

pretium mercis respectu venditoris, cum sint ex conditione emptoris. Si tamen constaret excessum illum liberaliter donari, ut faciunt aliquando Principes, posset retineri: donatio enim liberalis est justus titulus, ob quem etiam emptor posset minoris emere; sed hoc nunquam præsumi debet, nisi absint ignorantia justæ pretii, necessitas, fraus, ac coactio, & adsit aliqua causa ut consanguinitas, affinitas, amicitia, vel liberalitas.

Q. 9. Si venditor ignoret valorem mercis sue, ad quid tenetur emptor?

Resp. Ex communi, tenetur illum ei aperire, si rogetur, alioqui injustè deciperet. Si non rogetur, tenetur pretio justo saltem infimo emere, quamvis minus ex ignorantia petatur; nam non servaretur æqualitas; & injustum est rem emere, vel vendere minori pretio, quam communi æstimatione valeat, cum hoc pretium sit injustum. Neque enim venditor intendit donare id, quod deest justo pretio, sed rem uti est vendere justo pretio. Et manente ignorantia, quævis ejus condonatio non est voluntaria, nec proinde valida.

Q. 10. An qui scit in agro alieno latere thesaurum, licitè emit agrum pretio communi, ut fiat Dominus totius thesauri?

Resp. Communiter affirmant. Quia 1. Chri-

Christus Matth. 13. innuit hoc licere. 2. Thesaurus non est pars fundi, nec ejus fructus, cum ibi non natus, sed positus fuerit; nec pertinet ad Dominum agri donec eum invenerit, cum thesaurus in nullius bonis sit, *Instit. de rer. divis.* 3. Justum pretium rei petitur, ex communi æstimatione, non ex utilitate soli emptori notâ, quæ est per accidens, & extrinseca rei. Nec emptor tenetur indicare, cum cuilibet liceat uti propriâ scientiâ ad acquirendam rem, quæ nullius est.

Aliud est de venis metallicis, vel alio minerali, quæ latent in agro: nam sunt partes fundi, qui non consistit in sola superficie, sed in tota profunditate usque ad centrum Terræ; aut saltem sunt fructus agri: Ergo sunt Domini agri, & in emptione fundi debet haberi eorum ratio, cum verè simul emantur. Sunt tamen, qui docent, si emens id nesciverit, & bonâ fide emerit, non teneri hoc compensare: quia quæ à nemine cognoscuntur, non æstimantur pretio, sed se habent in æstimatione hominum tanquam si ibi non essent.

Q. II. An licet justo pluri vendere ob dilatam solutionem pretii, vel minoris emere ob anticipatam?

Resp. Neutrum licet, nisi adsit alius titulus justus, ut lucrum cessans, vel damnum emergens. *Est communis. & Constat 1. ex cap. 6.*

Tom. II,

Kk

& cap.

& cap. 10. de usur. 2. Quia res non venderetur, aut emeretur pretio iusto, nam pretium iustum est illud quod aut lege, aut communi æstimatione constitutum currit. Neque pretium debet æstimari ex anticipatione, vel dilatione solutionis: nam perinde iustum est, si illud tunc detur, aut solum post annum. Sola quippe ratio temporis per se nihil confert ad pretium: alioqui usura esset licita, & pecunia numerata esset pretiosior numeranda, quod damnavit Innoc. XI. unde solutio futura per se æqualis est æstimationis cum præsentis. 3. In dilata, vel anticipata solutione est nautium implicitum, & virtuale: nam cum creditor concedit dilationem solutionis, perinde facit, ac si acceptam à debitore pecuniam eidem usque ad tempus mutuaret. Similiter qui solutionem pretii anticipat, idem præstat, ac si nunc mutuam daret pecuniam usque ad tempus mercis accipiendæ. Ratione autem mutui aliquid ultra valorem rei exigere iniustum, ac usurarium est. S. Thom. q. 78. a. 2. ad. 7. *Ex communi* tamen licet numeratâ pecuniâ vendere pretio infimo, non numeratâ summo, quia utrumque iustum est. Hinc iniustum est nunc emere pretio currente triticum tradendum eo tempore, quo speratur plus valiturum. Licet tamen merces emere minore pretio, quàm valeant, cum emuntur, & datur pretium, si verisimiliter putentur minùs valitura tempore, quo

quo tradentur, nam aliàs emptor damnum pateretur.

Not. Mercatoribus, qui credito vendunt merces, non licet plerumque aliquid supra justum pretium exigere ob lucrum cessans: quia raro lucrum eis ideo cessat, imò ordinariè augetur: nam sic vendendo, plures emptores habent, & plures merces vendunt, quam si exigent solutionem presentem, & liberi sunt à periculo, & labore conservandi merces.

Q. 12. *An licet credita, Chirographa, & census minoris emere, quàm contineant, v. g. an jus ad centum nummos solvendos intra annum emi potest numeratis tantum nonaginta?*

Resp. I. Si hæc sint litigiosa, vel si eorum solutio sit incerta, aut cum difficultate, ac molestiis exigenda, ex communi licitè emuntur minoris, quàm contineant: nam tunc in æstimatione communi minùs valent. Hinc ex. l. minùs. ff. de reg. jur. *minùs est actionem habere, quàm rem, quæ scilicet certò, & sine molestiis, ac sumptibus haberi nequit.* Idem dic, si ex tali emptione lucrum cesset, vel damnum oriatur ementi. Non licet tamen ipsis debitoribus ea debita minoris emere, cum sint causa eorum minoris æstimabilitatis, & teneantur ad integram solutionem. Quæstores verò publici, & ii quibus incumbit aliorum de-

bita solvere, si cum creditoribus durè, ac molestè agant, ut ad creditum ipsis vel eorum amicis vendendum adigant, tenentur ad restitutionem; cum sint causa injusta difficultatis solutionis, & damni.

Resp. II. Seclulo lucro cessante, vel damno emergente, non licet credita, & Chirographa liquida, ac securam minoris emere, quam contineant. *Est communis. teste De Lugo. Prob.* Quia non servaretur æqualitas pretii cum re empta, nam minoris emeretur creditum, quam valet. Jus enim ad debitum liquidum mille aureorum exigendum, & certò recipiendum sine difficultate, ac molestiâ valet mille aureos: nam si debitum illud, quod emittitur, non esset exigendum post annum, sed nunc, idque sine ulla difficultate, molestiâ, ac damno, non potest dici non valere mille aureos: at ob solam dilationem temporis non potest minui ejus valor, alioqui usura esset licita. Præterea mille aurei certò in futurum solvendi tanti valent, quanti mille præsentis, ut constat ex propos. 41. ab Innoc. XI. damnata.

Ob eandem rationem non licet census jam constitutos nulli periculo expositos emere infra pretium lege vigente taxatum. Alioqui emerentur vilius justo, cum pretium legitimum sit indivisibile, & census jam constitutus nulli periculo, ac difficultati expositus tanti valeat, quanti novus. Quòd si lex sit abrogata per consuetudinem legitime præscriptam,

vel

vel revocata ex consensu saltem tacito Principis, ita ut census constitutus habeat pretium vulgare, (ut varii dicunt ex consuetudine habere) potest emi infimo pretio census, qui summo venditus fuit, cum utrumque justum sit. Non tamen potest redimi à vendente nisi eo, quo emptus est pretio: quia ad justam venditionem cum pacto retrovendendi requiritur, ut venditor idem pretium ab emptore datum reddat, cum hoc pactum sit simile pacto rescindendi contractum.

Q. 13. *Ad quid tenetur, qui falsam monetam pro vera ignoranter tradidit?*

Resp. Tenetur ubi id novit, veram tradere, vel si non potest, rescindere contractum: quia rem dedit intrinsecè, ac substantialiter vitiosam, & se obligavit ad dandam veram monetam. Item fuit error circa substantiam monetæ, quæ est materia contractûs, & alioqui esset inæqualitas, quæ ubi innotescit reduci debet ad æqualitatem, ne fiat injuria.

Q. 14. *An licet vendere res defectuosas, vel mixtas?*

Resp. *Ex communi D. D. sententia*, peccat contra justitiam, & tenetur ad restitutionem.

1. Qui scienter vendit rem vitiosam sive in substantia, tunc enim contractus est etiam

Kk 3

nullus,

nullus, ob defectum consensûs substantialis: five in quantitate seu pondere, numero, vel mensurâ, ex Deut. 25. *Non habebis diversa pondera majus & minus: nec erit in domo tua modius major & minor. Ponderus habebis justum & verum, & modius æqualis & verus erit tibi...* abominabitur enim Dominus Deus tuus eum qui facit hæc, & averſatur omnem injustitiam: five in qualitate, non minuto pretio, etiam si vitium non sit noxium: nam in his casibus violatur æqualitas, quam justitia exigit: non enim servatur æqualitas inter rem & pretium; nam res defectuosa, seu vitiosa in quantitate, vel qualitate minùs valet, quàm integra, & bona. Ergo non potest justè vendi, nisi pretio minore pro ratione defectûs. quòd si qualitas rei sit noxia, venditor tenetur emptori de damno, eùm fuerit ejus causa injusta.

2. Qui vendit rem mixtam aliâ viliori, v. g. vinum aquâ mixtum, vel farinam frumentum mixtam hordeaceâ, si mixtio noxia sit, vel reddat rem inutilem, aut deteriolem: quia injustè decipit emptorem, qui res puras non mixtas putat, & vult emere, eique injustè infertur damnum contra bonam fidem contractûs.

Imò etiam si res mixta non fiat deterior, nec inutilis, non licet eam vendere eodem pretio, ac si esset pura: quia minoris valet estque injustum eodem pretio rem vilem, quo pretiosiore, v. g. aquam pretio vini, panem hordeaceum pretio triticei vendere secundum aliquam

quam quantitatem. In ejusmodi autem rebus mixtis est aliqua quantitas rei vilis. Ita S. Antonin. 2. p. tit. 1. c. 17. *Rebellus & alii*. Nec refert quòd vinum sic mixtum æque vel fortasse melius emptori sapiat, quàm si esset purum: hoc enim per accidens est, & emptor admiscere aquam poterit. Vinum autem mixtum est minoris æstimabilitatis, ac valoris secundum se, quàm purum, estque in se deterius, & citius acefcit, & ad plures effectus minus utile est. Igitur tunc minui debet pretium pro ratione mixtionis.

3. Qui utitur aliquo artificio, ut mercis bonitas magis appareat, & ideo vendit supra summum. Non enim ideo pluris valet, cum bonitas non inde augeatur. Item qui aliquo artificio auget pondus, vel extensionem mercis, v. g. avenam aquâ perfundit, lanam ponit in locis humidis, ut fiat ponderosior: nam emptor decipitur in pondere, vel mensurâ; & res verè, ac in se minorem habet quantitatem.

Q. 15. *An venditor tenetur aperire vitium ac defectum rei venalis?*

Resp. I. Si emptor quarat an res careat vitio, venditor tenetur ex justitia aperire rei vitia, præsertim occulta. *Est communis sententia Doctorum, inquit Lessius*. Quia alioqui emptorem injustè deciperet: nam emptor habet jus

cognoscendi rem, quàm vult emere, & ut ei secundùm veritatem respondeatur, idque bona fides contractûs postulat. Quare si venditor asserat vitio carere rem, quæ occultum habet, & ideo illicitat emptorem ad eam emendam, aliàs non empturum, tenetur ad rescindendum contractum, si emptor velit: quia dolus illi causam dedit. Si verò eam emisset quidem, sed minoris, venditor tenetur ei restituere ex pretio quanti minoris justè emisset, nam eatenus eum decepit, eique fecit injuriam, l. 13. ff. de actione empti. Quòd si venditor putaret manifesta vitia non deprehendi ab emptore, teneretur etiam illa aperire, inquit Lessius, quia generatim rogat de omnibus.

Resp. II. Si res putetur noxia, vel inutilis ad usum, ad quem petitur, venditor etiam non rogatus tenetur ejus vitium aperire, alioqui tenebitur ad restitutionem pretii dati, & damnorum inde secutorum, ut si vendat, etsi pretio modico, corium fragile, vel pannum adustum pro durabili, equum segnem pro generoso, animal infirmum pro sano, domum ruinofam pro firmâ, semina corrupta pro recentibus, carnes infectas, ovem morbidam, ex qua grex morbum contrahat, Tigna vitiosa unde ædes corruant, &c. *Est communis, & Constat 1. ex l. 13. ff. de act empt. & aliis. 2. Quia eo casu censetur emptor involuntarius, & quasi dolo ad emendum inductus, cùm putet mercem bonam, & sibi utilem offerri, ta-*
lém

lémque emere velit; & tamen noxia, aut inutilis offertur. 3. *Venditor ex hoc ipso dat emptori damni, vel periculi occasionem, quòd rem vitiosam ei offert, si ex ejus vitio damnum, vel periculum incurrere possit.* ait. S. Th. q. 77. a. 3. *Sed qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur.* cap ult. de iniur. Idem dic si rem vitiosam vendas emptori revendituro, quia eris causa periculi, vel damni aliis emptoribus obventuri ex ignorantia vitii,

Imò si res fit notabiliter minùs utilis, quàm rationabiliter exoptet emptor, tunc venditor tenetur ei defectum rei detegere: quia tenetur cum emptore secundùm voluntatem ejus rationabilem contrahere, id enim exigit bona fides in contractibus servanda. Sic merces, quæ diu servari nequeunt, non licet vendere quærenti res diu servandas.

Porro venditor ignarus vitii occulti suæ mercis, tenetur eo cognito vel rescindere contractum, vel refarcire inæqualitatem, restituendo excessum pretii. Nam injustum est retinere pretium majus, quàm res valeat. Non tenetur tamen compensare alia damna inde secuta, modo absit culpa lata & levis: quia non est causa injusta illorum, cum ignorantia invincibilis eum excuset, sed se habet ut possessor bonæ fidei; & aliunde tenetur ex contractu de sola culpa lata, & levi.

Not. Quamvis dum vitium rei est manifestum, censeatur notum emptori; si tamen

venditor sciat emptorem illud non advertere, & esse periculosum, tenetur ei declarare et si non rogatus. *Ita communiter teste Rebello.* Nam tunc respectu Emptoris est occultum, & error dat causam contractui: deinde bona fides in contractibus debita id exigit. Idem docet Valentia cum aliis, si vitium adverteretur intentioni, quam actu habet emptor in emendo, quamvis ex incuria illud non advertat, quia emptoris incuria nullum dat jus emptori, & nihilominus verum est, quod emptor non vult, nec intendit emere rem cum tali vitio.

Resp. III. Si vitium non reddat rem noxiam nec periculosam, nec notabiliter minus utilem, quam emptor rationabiliter exoptet, nec venditor interrogetur de vitio; *ex communis* non tenetur aperire vitium etiam occultum, modò minuat pretium pro ratione vitii: quia tunc nulla fit emptori injuria, nec damnum; & alias non possent conservari commercia in Rep. Nam si defectus omnes non notabiles in se, nec relatè ad usum emptoris detegerentur, multi ab emendo deterrentur in magnum venditorum detrimentum, vel multum de pretio justo detraherent.

Si tamen venditor probabiliter judicet emptorem rem eam esse revenditurum tanto pretio, quanto si careret defectu, seu vitio, tenetur ei aperire defectum saltem post contractum: quia hoc ipso, quòd rem suam exponat venalem cum occulto vitio, tenetur ex officii

officii sui lege cavere ex parte sua, ne quis inde aliquod damnum patiat; & aliàs daret occasionem damni aliis inferendi. Imò si emptor non aliter consentit in contractum, nisi posita conditione, quod res careat tali vitio licet non noxio, & venditor expressè id cognoscit, aut in verbis emptoris, aut verisimiliter ex aliis signis, aut conjecturis, quocunque pretio res vendatur, fit iniustitia emptori, accipiendo pretium non detecto vitio: quia tunc contractus est nullus, cum consensus emptoris fuerit conditionalis, & desit conditio, cui alligatus erat.

Q. 16. Cuinam res vendita perit, vel deterior fit?

Resp. I. Si res vendita pereat post traditionem, fide de pretio data, perit emptori, etiamsi pretium nondum solverit; quia emptor est illius Dominus, cum per traditionem supposito titulo dominium rei acquiratur, res autem perit Domino suo.

Resp. II. Si res pereat ante traditionem, sitque res certa, ac determinata, ut hic equus, hic grex, &c. perit emptori, ex variis legibus & ex *Instit. de empt. § vendit.* ratio est legum dispositio, quæ etsi impediunt dominium ante rei traditionem; tamen statuunt, ut effectus ex eo profluentes, & omnia rei commoda, ac incommoda post perfectam venditionem pertineant

tineant ad emptorem, perinde ac si jam translatum esset dominium rei, ex l. 1. *Cod. de peric. & commod. rei vendit.* & l. 22. *Cod. de act. empt.* Emptio autem, & venditio perficitur solo consensu mutuo contrahentium, seu simul atque de merce tradenda, & solvendo pretio determinato convenerint, dum sine scriptura res agitur, ex *instit. sup.*

Si tamen morâ, vel culpâ levi venditoris, qui tenetur rem custodire, donec tradiderit, res fiat deterior, vel pereat, vel si ita conventum sit, ipse tenebitur de damno. Item si venditio fiat sub conditione, & res pereat ante conditionis eventum, perit venditori: quia venditio sub conditione non est perfecta ante conditionis eventum, l. 7. ff. *de contrab. empt.* &c. ibi: *conditionales venditiones tunc perficiuntur, cum impleta fuerit conditio.* Ideoque ante illius eventum periculum, & detrimentum rei pertinet ad venditorem. l. 10. ff. *de iure dotium.*

Resp. III. Si res sit indeterminata quoad individuum, ut si emanantur sex modii tritici ex granario, sex oves ex grege: vel si res sit determinata quoad mensuram tantum aut numerum, v. g. totum acervum tritici uno aureo in singulas mensuras, vel hunc gregem taxato pretio in singula capita, &c. tunc ante traditionem, aut mensurationem, vel numerationem res perit venditori, qui proinde tenetur restituere pretium, si erat solutum. Quia ejusmodi

modi venditio censetur fieri sub tacita conditione, si venditor tradiderit tot oves, mensus fuerit tot modios tritici, &c. ita l. 35. ff. de *contrab. empt.* §c. Si tamen constitutus fuerit terminus, in quo res numeranda, vel mensuranda esset, & emptor monitus in mora sit, periculum rei deinceps emptoris erit: unde pereunte toto grege, vel acervo emptor pretium amittet l. 5. ff. de *peric. & commod. rei vend.* & l. 2. *Cod. eod. tit.*

Resp. IV. Cum ex duabus rebus una disjunctivè venditur, v.g. ex duobus equis unus, non determinando utram, si ambæ pereant post venditionem absolutè factam, emptor tenetur solvere pretium promissum, licet nihil receperit. Si verò alterutra duntaxat pereat, perit venditori, qui tenetur alteram tradere, l. 34. ff. de *contrab. empt. & vend.*

Q. 17. *An venditor potest fructus, & utilitates rei venditæ percipere, donec solvatur pretium?*

Resp. Secluso titulo lucri cessantis, vel damni emergentis non potest, si rem emptori tradiderit pretio promisso. *Est communis.* Quia tunc rei dominium translatum est absolutè in emptorem, ex l. 19. ff. de *contrab. empt.* res autem Domino fructificat, nec licet quidquam exigere præcisè ob dilationem solutionis: quod verum est etiam si emptor sit in
mora

mora culpabili solvendi pretii, quia non desinit idcirco esse Dominus rei, ac proinde etiam fructuum. Sed tunc tenetur compensare interesse, quod ex dilatione pretii venditor patitur. Hinc quando venditio absoluta dissolvitur ex mutuo consensu, fructus sunt emptoris, cum tempore inter medio fuerit Dominus rei.

Imò non potest venditor accepta solum de pretio fide, fructus rei venditæ percipere, etiamsi res emptori non fuerit tradita, nec persolutum pretium. Quia perfecta venditione sicut rei emptæ periculum, & incommodum spectant ad emptorem, ita & fructus, & comoda ad eum pertinere debent: alioqui inæqualis esset contrahentium conditio, ideoque injustitia. Et ita statuitur *Instit. de empt. & vend.* ubi hæc ratio additur. *Nam & commodum ejus esse debet, cujus periculum est.*

Q. 18. *An licet vendere cum pacto retrovenditionis, & emere cum pacto redemptionis?*

Resp. I. Peccat contra justitiam, qui credito seu non numeratâ pecuniâ vendit alicui merces summo, vel medio pretio, ea lege, ut sibi retrovendantur pretio infimo numeratâ pecuniâ. Quia I. Innoc. XI. damnavit hanc propos. *Contractus mohatra licitus est, etiam respectu ejusdem persone, & cum contractu re-*
tra-

trovenditionis præviè inito cum intentione lucri.
 2. In pacto ut res retrovendatur venditori infimo pretio, est inæqualitas, ideóque injustitia; nam ultra pretium justum imponitur onus pretio æstimabile retrovendendi pretio infimo, & sic tollitur facultas retinendi, vel vendendi pretio summo, aut medio. Imò hoc pactum reddit contractum usurarium, & facit, ut sit jam mutuum virtuale, in quo aliquid ultra sortem exigitur: nam perinde se habet, ac si venditor minorem pecuniæ summam mutuaret, ut reciperet majorem.

An autem secluso tali pacto, & onere, idem venditor licitè emere possit ab emptore pretio infimo easdem merces? Negant S. Antonin. Toletus & alii. Affirmant plures, seclusâ tamen lege positivâ, quæ in multis locis prohibitum est: quia, venditor easdem merces justo pretio vendidit, & postea emit: nam quilibet alius justè potest merces alteri venditas emere infimo pretio, cur id non liceret etiam venditori, qui relinquit emptori libertatem eas sibi retinendi vel alteri tradendi? Neque eum gravat, sed potius liberat onere quærendi alios emptores.

Resp. II. Venditio cum pacto retrovendendi, & emptio cum pacto redimendi non est licita, nisi positis his conditionibus. 1. Ut nihil fiat in fraudem usurariam, & adsit intentio vera emendi, & vendendi. Alioqui jam esset mutuum implicitum, ideoque lucrum inde pro-

proveniens esset usura. 2. Ut onus impositum compensetur: nam omne onus contractui extrinsecum, & pretio aestimabile compensari debet, aliàs non servaretur æqualitas, & iustitia: ac proinde minui debet pretium, si emptor teneatur emptam rem revendere venditori; nam talis obligatio est onus pretio aestimabile, cum privet emptorem facultate eam retinendi, aut aliter alienandi: augeri verò debet, si venditor teneatur rem venditam redimere, si emptor velit, cum hoc onus sit pretio aestimabile, & extrinsecum venditioni. 3. Ut res non redimatur majore pretio, quo prius vendita fuit, nisi melior industriâ vel operâ emptoris effecta sit: nam vis pacti retrovendendi in eo est, ut emptor restituat rem, restituto pretio pro ea dato: perinde est enim cum eo pacto contrahere, ac cum pacto, ut liceat post aliquod tempus contractum dissolvere. 4. Ut emptor fiat verè Dominus rei emptæ, ejusque periculum subeat, & fructus, & commoda percipiat; nam hoc exigit natura contractûs.

Cum his conditionibus pactum illud ex communi, licitum est, cum non repugnet substantiæ contractûs, & aliunde compensetur onus impositum. Emptio tamen rei frugiferæ facta ea lege, ut venditor teneatur postea rem suam recipere, totum pretium pro ea acceptum reddere emptori retinenti sibi fructus, est saltem in praxi usuræ palliandæ obnoxia.

Et

Et re ipsa est mutuum virtuale cum lucro respectu ejus, qui nolens mutuare alteri pecuniam quærenti, emit ab eo, v. g. vineam ea lege, ut post duos aut tres annos redimatur eodem pretio, quo empta fuit, retentis fructibus ex ea perceptis: nam talis non habet intentionem sinceram emendi, sed intendit solum dare pecuniam præsentem ea lege, ut totam postea recipiat cum lucro, quod est usurarium.

Q. 19. An qui rem nomine alterius vendit ultra pretium sibi designatum, sed justum, potest excessum sibi retinere?

Resp. Neg. Quia 1. Dominus præscribens rei suæ pretium, intendit solum ut non minoris vendatur, non autem ne pluri, si justè possit. 2. Totum rei pretium justum, cum succedat loco ipsius rei, pertinet ad Dominum rei venditæ. Nihil ergo ex eo retinere licet, sine ejus consensu.

Nec dic hunc excessum esse fructum industriæ vendentis: nam ipsam industriam vel gratis præstitit, & tunc non potest eam sibi compensare, cum eam donaverit: vel pretio locavit, & tunc nihil ei debetur ultra mercedem pactam; vel si est famulus, tunc ad eam tenetur ex suo officio absque nova mercede: si tamen famulus, vel alter rem illam pretio à Domino designato sibi emat, & postea suo

nomine divendat Paulo majore pretio justo; potest sibi retinere hoc lucrum: quia rem illam justo pretio sibi comparavit, & postea justo pretio suo nomine vendidit. Nisi Dominus ei mandasset, ut venderet, quanti intra latitudinem justii pretii vendi posset, quo casu tenetur illam diligentiam præstare. *Ita Lessius.*

Similiter qui alterius nomine rem emit infra pretium sibi præfinitum, non potest residuum pretium sibi retinere: quia præscribens pretium non intendit excessum donare, sed solum vult, ut res non pluris ematur. Hinc factores peccant retinendo excessum pretii dati ad emendum pannum; vel si faciliores sint in licitando, eo quòd à mercatore aliquid obtineant; nam tenentur aliorum negotium à se susceptum utiliter gerere perinde, ac suum. Et hoc ipso quòd quis mandatum alterius suscipit, se obligat ad ejus commoda procuranda; nec aliter res gerenda alteri committitur. Neque possunt operam impensam occultè compensare, nam sufficienter compensatur per hoc, quod iis præ aliis vestis facienda committatur, & communi pretio persolvatur. Deinde qui negotium alterius suscipit nihil petendo, censetur velle suam operam gratis præstare, ex l. 1. ff. *Mandatum.* &c.

Q. 20. *Cuinam res debetur, dum fuit duobus
successive vendita?*

Resp. Ex communi, si res neutri tradita sit, debetur priori emptori: quia res illa non poterat vendi alteri sine injuria prioris emptoris, qui jus ad illam prius habet, l. 26. ff. *locat.* Si verò res tradita sit secundo emptori; hujus est, quia per traditionem acquisivit ejus dominium, l. 15. *Cod. de rei vindict.* priori autem competit solum actio in venditorem, ut vel rescisso secundo contractu rem sibi tradat, vel compenset interesse: nam secundum leges solo contractu sine traditione non acquiritur dominium.

Excipe nisi res vendita, vel donata sit civitatibus, aut Ecclesiis, vel piis causis: nam per solam emptionem, aut donationem, ante traditionem acquirunt dominium. Potest tamen prior emptor rem evincere à posteriore, si hic emit mala fide, hoc est, sciens rem jam esse alteri venditam. Imò hic posterior tenetur spontè rem priori tradere, recepto pretio, si impulerit venditorem ad sibi iterum vendendum, sciens rem jam esse alteri venditam: quia violat jus prioris emptoris, & est causa injusta venditionis, & damni inde secuti; unde tenetur injuriam à se illatam tollere, & resarcire.

Not. Hoc idem procedit in aliis contractibus, v. g. in locatione: nam si secundo conductori res locata tradita fuerit, is præfertur

Ll 2

priori:

priori: quia habet tunc rei detentionem, à qua expelli non debet.

Q. 21. An Monopolia licita sunt?

Not. Monopolium propriè est, cùm unus, vel pauci efficiunt ut merces certas vendant, emantve soli, vel etiam plures inter se conveniunt, ut merces aut operas non vendant, nisi certo pretio. Non agitur hic de monopolio latè sumpto, seu factò auctoritate publicà, cum scilicet unus vel pauci facultatem à Principe obtinent, ut ipsi soli certas merces vendant: nam patet hoc esse licitum, si fiat ob justam causam, & justo pretio: quia hoc interdum postulat bonum commune, ne scilicet deseratur rerum aliquarum negotiatio, vel artificium: sunt enim aliquæ merces, quæ sine magnis sumptibus comparari nequeunt, quos sumptus ob damni periculum nemo vellet in se suscipere citra privilegium, ut solus venderet, ut liquet in librorum impressione. Præterea id potest Princeps, cùm ipsi necessaria est pecunia ob bonum commune; sed tunc moderatè taxari debet pretium illarum mercium, præsertim si sint communiter necessaria ad commodè, civiliterque vivendum: nam aliàs daretur occasio privatis alios pro arbitrio gravandi, magnòque damno afficiendi.

Resp. Quælibet Monopolia auctoritate privata

vata facta, sunt prohibita non solum lege humanâ, Cod. de Monopol. sed etiam divina naturali: nam sunt 1. Contra charitatem, vetantem ne quis impediatur commodum aliorum, & efficiat ut proximus rem carius emat, quam esset empturus; nemo enim vellet id sibi fieri. 2. Contra bonum commune, cum multis noceant. 3. Contra justitiam commutativam, ideoque obligant ad restitutionem: nam populus habet jus, ut non augeantur privata auctoritate, & ob bonum privatum, pretia rerum, vel caritas variis machinationibus inducatur.

Quatuor modis & quidem contra justitiam fiunt, 1. Cum pauci vel plures inter se conveniunt, ut merces, aut operas non vendant nisi certo pretio, licet non excedente summum vigens ante conventionem, vel non emant nisi infimo: nam hi violant jus, quod singuli habent emendi pretio medio, vel infimo, & vendendi summo, aut medio; impediendo privata auctoritate, ne sic jam emere, vel vendere possint, & restringendo pretium ad summum, vel infimum. *Ita multi.* contra alios fatentes tamen esse contra charitatem, imò etiam contra justitiam, si summum pretium excedant. 2. Cum quis vi, metu, vel fraude impedit ne merces aliunde advehantur: nam cives habent jus, ne impediatur eorum commodum, præsertim injustâ viâ. *Ita communis.* 3. Cum unus, vel pauci emendo omnes ferè merces

certi generis, v. g. frumentum, inducunt charitatem. *Ita communis.* nam inducere charitatem est contra jus populi, & dare illi causam damni: unde hos in raptorum numero recenset Catechismus Romanus. Vel nolunt postea vendere, nisi summo pretio: nam impediunt privata auctoritate, ne jam alii possint emere medio, aut infimo pretio, contra illorum jus.

4. Cùm mercatores supprimunt merces suas, ut inde earum pretium crescat: quia efficiunt, ut augeatur earum pretium perinde, ac si raræ essent, cùm tamen raræ non sint. Deinde Resp. habet jus emendi res venales eo pretio, quod spectatâ earum copiâ justum censetur. Secus, si quis suas res nondum venditioni expositas servet usque ad tempus, quo carius venduntur, modo hac suppressione non inducatur charitas; tunc enim nemini fit injuria, nec occasio damni datur.

Porro ad hanc injustitiam pertinet, si apponatur fictus licitator, ut alter emptor augeat pretium. Item si artifices conspirent ad non docendam artem suam, nisi certo pretio injusto; vel ut opus ab uno inchoatum alter non perficiat; quod prohibetur, l. uno Cod. de *Monopol.* nam hæc conventio cedit in damnum aliorum.

Q. 22. *Quenam vendere non licet?*

Resp. *Ex communi omnium sententiâ, non licet*

licet vendere nec emere 1. Res spirituales, vel spiritualibus annexas, quia Simonia est. 2. Ea, quæ iuxta legem prohibentur: nam leges iuxta obligant in conscientia. 3. Ea, quibus emptor non potest uti sine peccato, vel quæ moraliter non nisi ad nocendum inserviunt, vel quibus prævidetur emptor usurus ad peccandum, vel ea quibus homines communiter malè utuntur, & quæ sunt occasio emptoribus peccandi, nisi constet hunc emptorem benè usurum: quia esset cooperari peccato alterius, vel eum exponere periculo peccandi, imò ei instrumentum, & materiam peccandi præbere. Hinc peccat mortaliter, qui vendit obscenas imagines, vel librum contra Religionem, aut bonos mores, aut famam proximi. Sed qui ejusmodi res habet, tenetur eas destruere. Quòd si inde damnum patiat, id sibi imputet: nam tales libros non debuit sibi comparare; nec ideo magis excusatur, quam qui falsam monetam ignoranter ab alio accepit, quam tamen aliis tradere non potest.

Sed an peccat mortaliter qui vendit sal, aut alias merces sola lege civili prohibitas?

Resp. Aff. Non solum quia violat legem Principis, sed præsertim quia se exponit mortali periculo vitam, aut libertatem, & bona omnia amittendi cum exitio familiæ. Est autem mortale saltem contra charitatem tali pe-

riculo se exponere, ob aliquod commodum temporale longè inferius damno, cui se exponit. Quare nec licet aliis ista emere, quia dant occasionem peccato vendentium.

Q. 23. Quenam sunt obligationes emptoris, & venditoris?

Resp. Præter hæcenus dictas tenetur ex iustitia constituto tempore emptor solvere premium promissum, & venditor tradere mercem; nam ex contractu oritur jus strictum, & obligatio iustitiæ.

Q. 24. Quid dicendum de Retrahtu gentilitio?

Resp. I. Est Jus concessum proximo consanguineo venditoris ad rescindendam intra certum tempus, & ad se revocandam venditionem rei immobilis, eodem oblato pretio, quo res illa ab extraneo, vel à remotiore consanguineo empta fuit. Quod jus concessum est ad bona immobilia intra consanguineos conservanda; quare non potest extraneo vendi, nec dari.

Resp. II. Peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem. 1. Consanguineus, qui rem venditam retrahit animo eam alteri suo nomine comparandi; quia lex non dat jus retrahendi, nisi ut sibi retineat. Imò sæpè juramento affirmare cogitur velle sibi retinere. 2. Ex-
tra-

traneus, qui nomine consanguinei ab emptore rem emptam vindicat; nam facit emptori injuriam. 3, Qui fraudibus, vel minis impedit consanguineum, ne rem sibi retrahat, vel qui ab eo majus pretium exigit, quàm dederit: nam illius Jus violat.

CAPUT VI.

De Locatione, & Conductione.

Q. I. Quid sunt?

Resp. **Q** Locatio est contractus, quo rei usus vel fructus, vel personæ opera pro certo pretio conceditur ad tempus. Conductio est contractus, quo rei usus, vel fructus, aut personæ opera pretio accipitur. Unde sunt unus, idémque realiter contractus mutuus, qui ex parte dantis est locatio, & ex parte accipientis est conductio. Si res locata ante traditionem pereat, contractus dissolvitur, & conductor liberatur.

Porro, *Locatio, & conductio proxima est emptioni, & venditioni, iisdémque regulis juris consistit.* Instit. l. 3. tit. 25. nam sunt emptio, & venditio usûs, aut fructûs rei, vel operæ personæ. Hinc nunquam licet locare pretio justo majore, nec conducere justo minore.